

REVIEW: IOAN OPRIȘ, VASILE STOICA. O EMBLEMĂ NAȚIONALĂ ÎN PUȘCĂRIE

Ana GRAMA

Cercetător independent
Independent Researcher

Personal e-mail: gramaana@gmail.com

REVIEW: IOAN OPRIȘ, VASILE STOICA. O EMBLEMĂ NAȚIONALĂ ÎN PUȘCĂRIE

Abstract: The study reviews professor Ioan Opriș's reconstruction of the diplomat and ambassador Vasile Stoica's professional trajectory, mainly based on family archive documents, but also relying on adjacent sources. Born in Sibiu, in the Avrig township, Vasile Stoica (1889-1959) worked in diplomacy, having remarkable initiatives for Romania's destiny before and during the two World Wars, as well as during the interwar period. He was a victim of the communist dictatorship, dying in the political prison in Jilava. Even though his social-professional, civic, political, and citizen existence is representative for the epoch and sometimes has a crucial importance in the understanding of its details, his life has been scarcely examined by historians prior to Ioan Opriș's monograph using valid sources and scientific approaches.

Keywords: modern Romanian history, Romania in the 20th century, diplomatic history of Romania, the Great Union of 1918, communist totalitarianism in Romania, Vasile Stoica

Citation suggestion: Grama, Ana. „REVIEW: Ioan Opriș, Vasile stoica. O emblemă națională în pușcărie”. *Transilvania*, no. 3 (2022): 91-94.
<https://doi.org/10.51391/trva.2022.03.11>

Sfârșitul de curând trecutului an 2021 ne-a adus și un binemeritat dar, o carte care acoperă mai bine de o jumătate de secol – și încă dintr-unul deosebit de contorsionat, de interes cultural-politic și identitar mai mult decât național, nu mai puțin local sud-transilvan¹. Chiar dacă, dintr-o regretabilă eroare, eroul cărții de față, Vasile Stoica (1889-1959), i-a fost răpit Avrigului, el apărând în *Enciclopedia României* ca fiind născut... la București! Cu certitudine, prezentarea acestei monografii în revista *Transilvania* are o temeinică justificare, fie și numai pentru motivația pe care soția eroului ei, Paula, o expune într-un memoriu adresat tocmai Marii Adunări Naționale, în anul 1959², motivație pe care nimeni nu a contestat-o: „pe memoriul întocmit de soțul meu, just și documentat, a fost judecat și retrocedat Ardealul de Nord” după Al Doilea Război Mondial. Atunci, dar și o viață întregă, ni se mai spune, Vasile Stoica „a fost ca un soldat la datorie”. De altfel, în revista *Transilvania*³ el a și publicat (în anul 1922) un articol despre problemele agrare ce au urmat *Marii Uniri*, în contextul conflictual de la acea dată, ardeleanul nostru fiind preocupat îndeaproape de stringenta problemă a vechilor și noilor proprietăți funciare din Ardeal.

Monografia lui Ioan Opriș ne poartă pe un parcurs ca-n viață, cu suișuri mult muncite și coborâșuri dramatice ale existenței lui Vasile Stoica și ale celor apropiați lui, o lectură

fascinantă, expresie sintetizatoare a unei epoci. Și unele, și celelalte din aceste stări se referă la fapte de excepție, cum sunt cele două Războaie Mondiale trăite la maturitate, selectate și expuse de autorul cărții, prof. univ. dr. Ioan Opriș, cu o înțelegere și o privire critică exemplare, cum se cuvenea pentru o realitate acoperitoare a însăși complexității adevărilor fundamentale ale vieții. Monografia excelează prin valorificarea a sute de file de documente inedite din arhiva familial-personală Stoica-Vasilescu și a altor fonduri arhivistice, referințe din publicații, menționate în nu mai puțin de 941+20 bogate note de subsol, sau uneori doar trimiteri. La fiecare pas, acestea relevă o relație extrem de cuprinzătoare și onestă a autorului cu eroul său. Relația dintre aceste două entități principale, manifestă ca recuperatoare a eroului de către autor, este mai veche⁴ și a fost parcursă în pași siguri, bine documentați, încă din anul 1991, culminând - nu de mult - cu organizarea unei expoziții de mare impact, vernisată în numeroase instituții culturale din țară. Adăugăm, ca preliminarii ale abordărilor mai noi, studiile referitoare la colaboratori ai lui Vasile Stoica, la unele structuri politico-guvernamentale de cel mai înalt grad și la episoade din momente astrale ale istoriei României, deopotrivă. Sursele de acest fel, maniera de studiere a lor și prezentarea convingătoare a *întregului* obținut, dau o greutate deosebită chiar conținutului

informațional, dar și autenticității atmosferei din viețile trăite de aproximativ trei generații. Mai ales pentru că, în anii imediat următori petrecerii evenimentelor principale, teme vizate erau „închise”, înaltul funcționar interbelic, slujitor de marcă al țării, fiind indezirabil după anul 1947 ca „dușman al orânduirii socialiste” etc.

După dispariția eroului de pe scena publică a destinului său larg, de învingător, apoi din viața pământească, el a fost invocat pentru prima dată în timpul unei *oarecari* desovietizări, chiar o culme a acestui proces – în anul primei aniversări oficiale comuniste a Marii Uniri, 1968 – cel puțin modest, numele său fiind cumva risipit în 9 pagini răzlețe. În același an devine personaj principal într-un articol din *Magazin istoric*; ulterior, autori agreați politic au curajul să scrie despre Vasile Stoica, sau poate li se impune, sunt poate nominalizați s-o facă, ardeleanul Vasile Netea fiind primul dintre ei, dar și Ion Brad, apoi și Vlaicu Bârna, Voinea Marinescu, Mihai Beniuc etc. (p. 127, 173). Anul 1977 a fost unul al *renașterii* sale în fața justiției, a familiei, a altora. Dar... nu tocmai la mâna oricui, fapt petrecut cu adevărat abia din anul 1990.

În *O justificare necesară* (pp. 10-12), dezvăluindu-și sursele cu o responsabilitate matură, în două fraze, dacă nu mai multe, Ioan Opreș se mărturisește împlinit, savurând cu nedisimulată satisfacție diversitatea, chiar multitudinea sensurilor vizibile și subtextelor din sursele sale: „Cartea de față am scris-o, cred, cel mai ușor. E drept că, după o acumulare îndelungată de date, *paginile ei s-au așezat parcă de la sine*”. O specificație superioară are pentru conversațiile sale cu urmașele lui Vasile Stoica (*Lia Maria*), care, păstrând, transmitând, „preluând și prelucrând corespondența inedită”, au dat multă valoare rememorațiilor vieții și suferințelor tuturor. Și, de asemenea, o specificație din intimitatea procesului de cercetare și redactare a unei cărți: „Reluând obsedanta biografie a lui Vasile Stoica am constatat, din nou, câte nuanțe ne-au scăpat, unde informația și documentarea n-au fost suficiente ca să-l prezentăm pe măsura personalității sale”. Sau un simplu... *abia*: „Abia acum am înțeles mai bine (...) Așa am priceput mai clar ...”, apropiindu-se din ce în ce mai sigur de eroul său.

„*Profilul unui patriot integru*” (pp. 43-52) reține nu doar documentarul clasic, ci și convorbirile cu urmași ai lui Vasile Stoica. Deși unii dintre ei nici nu l-au cunoscut, ei înșiși au ajuns la maturitate personalități puternice în peisajul dat și cu știința de a păstra scrisori și acte, așa cum îi învățase mereu Vasile, mai ales din închisoare. Ioan Opreș atrage atenția asupra unui mod anume de receptare a adevărului din cartea de față, cu referire la un subiect atât de dens și generos pe care-l tratează. El – adevărul relevat în această carte – merită inclusiv delicatețe, pe care sigur autorul a adoptat-o în întreg demersul său și-și dorește s-o transmită cititorilor.

Istoric pur, Ioan Opreș, pe cât de obiectiv este, se dovedește, totuși, supra-sensibil la contactul cu oamenii-martori conștienți și responsabili pentru mersul istoriei personale și naționale. „*Atenție, cititorule*, te rugăm să-ți iei răgazul și starea convenite și pentru această parte: este în ea vorba de viață, de drepturi fundamentale, de tragedii, s-o citești cu foarte multă

atenție și cu grijă și cu respect pentru dramele unui Om și cele ale familiei sale: un semen de-al nostru deosebit, un fruntaș între semenii săi, un luptător învins de răul ce i-a măcinat pe mulți din Generația sa – Diplomatul patriot Vasile Stoica. Viața și faptele acestui mare român și distins om de aleasă cultură merită să fie mai bine cunoscute” (p. 43). Într-un *Cuprins* plin de promisiuni se structurează vizibil strădania istoricului, aceea de a-l face cunoscut pe Vasile Stoica și prin cartea de față. Personal, cred că această încercare i-a reușit mai mult decât ne așteptam s-o putem face oricare dintre ceilalți, dat fiind că teme mari și întâmplări mici din viața unora sau a altora, personaje importante și altele oarecare se intersectează pe tot parcursul cărții înțesate de aluzii, informații și semnificații, aici atât de bine stăpânite. *Militant pentru Unire în America* (pp. 52-61) este un capitol care, pentru mulți cititori, se poate constitui într-o mare surpriză, dacă nu provoacă chiar un șoc informațional. Din paginația menționată am reținut mai jos doar câteva ipostaze americane petrecute în miezul acțiunilor sale de tinerețe (p. 57). Însăși „*Construcția Ligii Naționale a Românilor din America* a fost performanța asociativă pe care Stoica a reușit s-o înfăptuiască în SUA (...) o reușită exemplară datorată tenacității și strădaniilor avrigeanului”. Secretarului de stat american Lansing, Vasile Stoica îi trimite vestea despre această realizare cu precizarea: „*Națiunea română va continua războiul umăr la umăr cu aliații*”, căci „*dorim ca poporul nostru, așezat prin voia Domnului între Nistru, Tisa și Dunăre, în fortăreața de munte a Carpaților, să fie o singură națiune, o țară mare sub o singură administrație, să așere cultura latină la gurile Dunării și la porțile Orientului*”; mai departe invocând cele mai dragi concepte pe care le-a slujit: „*libertate desăvârșită*”, „*state naționale democratice*”, trăind în *respect și prietenie*. Astăzi, după 100 de ani de la exprimarea lor, astfel de cuvinte, fraze, ca și unele fapte reale povestite, adeseori folosite abuziv, formal, pot părea uzate, dar Vasile Stoica le rostea *atunci exact când și cum* era nevoie ca ele să miște inimi și minți de înaltă calitate. Mai aplicat, o situație îngrijorătoare, care nu-i putea scăpa exegetului Ioan Opreș, se vedește când îl dorește pe Vasile Lucaci în America. Aici, aproape sibilinic, se dezvăluie blajin, dar neliniștit din motive ce ține chiar de tabăra *în care și pentru care lupta*, insinuând că înșiși românii nu se dovedesc suficient de aplecați asupra propriului interes și al mecanismelor de a-l împlini: „*Americanii sunt un popor cu mare suflet cinstit. Vor sincer să ne ajute, dar trebuie să le arătăm că avem nevoie să fim ajutați și că merităm ajutorul lor*”.

Demersuri pentru consolidarea Suveranității și Activității diplomatice (pp. 61-97) au fost activate urgent după Unire de către specialiștii domeniului, dintre care Vasile Stoica nu putea lipsi. Iureșul vizitelor, întâlnirilor, corespondențelor, schimbări de funcții, atribuții și responsabilități continuă. O generoasă iconografie, probabil aleasă de autor cu greu din totalitatea documentelor, informează despre misiunile diplomatice postbelice, folosind 30 de ilustrate (r+v) pentru „*Trasee diplomatice (...) prin cartofilie*” între anii 1925-1928, din *Colecția Moldovan*, constituită în familia sorei sale Elena/Lina. Ea era măritată cu notarul regal Costache Moldovan,

ce funcționa tocmai în orașul Sfântu Gheorghe din Secuime, avându-și reședința de bază în înfloritoarea gospodărie părintească din Ohaba. De o bogăție spirituală, sufletească impresionantă, capabil de glume și ironii benigne chiar și la greu, în domiciliul forțat din Râmnicu Vâlcea era numit chiar și de gardieni „tovarășul doctor” (în științe juridice).

Capitolul *În apărarea unei democrații iluzorii* (pp. 97-102) arată că nici după terminarea războiului cu victoria Aliaților, din 9 mai 1945, Vasile Stoica nu a fost un personaj obscur, șters, nu putea fi ocolit, fiind în mod natural în miezul lucrurilor, al logicii faptelor. Girând Departamentul politic al Ministerului său, a studiat „documentele care, prin Convenția de armistițiu între Guvernul României și cele ale Uniunii Sovietice, Regatul Unit al Marii Britanii și Statelor Unite (în limbile română, rusă și engleză), prefigurau un alt statut politicii naționale, angajând țara de partea Aliaților și împotriva Germaniei hitleriste și o pregăteau pentru tratativele de Pace”. Urmează apoi Charta Atlanticului, Conferința de Pace din aprilie 1946, hărți etnografice pentru reflectarea realității stărilor etniilor Transilvaniei, confruntări cu *neprietenii* vechi și noi, dar și Legația, apoi Ambasada de la Haga, cu rechemarea sa diabolică în țară, toate acestea, și multe alte fapte, îl păstrează „în joc”. Dintotdeauna și oricând un om cu personalitate puternică, așa cum în 8 Martie 1944 a intrat la ministrul Mihai Antonescu, semnalându-i probleme care se întindeau de prea mulți ani nerezolvate, cum era situația Tezaurului, ca și alte chestiuni ce priveau relațiile cu URSS, la finalul războiului trimite o atenționare despre problemele grave și urgente ale țării lui Gheorghe Tătăreșcu (pp. 101-102). Nimic nu mai putea acoperi însă efectele dezastruoase ale cinicului și disprețuitorului ministeriat comunist al Anei Pauker și acoliților săi în ministerul în care Vasile Stoica era încă o personalitate profesională de excepție, acum însă o victimă.

Ostracizarea și pedepsirea decanului Corpului Diplomatic (pp. 102-108) reprezintă un titlu mai interesant pentru cei impresionați de distincția personajului cunosător de 14 limbi străine și de nivelul socio-profesional la care a ajuns eroul monografiei lui Ioan Opreș. Motto-ul cărții reia câteva fraze dintr-o autobiografie sublimată, caracterizare asumată a ascensiunii sale cinstite, a întregii vieți a *ficiorului* lui Gheorghe Stoica din Avrig, fără a putea, sau poate fără a dori, să ascundă o perpetuă oarecare obidă: în anul 1928 - „Sunt omul muncii mele. *Nu m-a sprijinit nimeni în drumul meu, nici rudeniile, nici politica*”, cu certitudine nici descendenții aristocrației vremii; în 1943 - „Prin viață n-am trecut nici cu cărțile netăiate (nedeschise, necitite, n.n. A.G.), nici cu ochii închiși”, fără a sesiza ceea ce îi era dat să vadă. Apoi, profesorul Ioan Opreș își cunoaște potențialii cititori, știe că cei de secol XXI caută, precipitați, să vadă cât mai mulți prieteni ori colaboratori apropiați ai diplomatului, la un moment dat ministru, aici nominalizați și cu menționarea statutului lor de nivel internațional, pe Scarlat Lambrino, arheolog stabilit la Paris, pe Ionel Perlea, George Enescu, pe viitorul președinte al tinerei Republici Cehe, Thomas Masaryk, pe poetul universal Rabindranath Tagore, pe Nicolae Titulescu,

mentorul său profesional, pe care l-a susținut în orice condiții. Și să stea plăcut uimiți și încântați în fața semnăturilor pe corespondența de la Theodore Roosevelt, cu invitații de la I.I.C. Brătianu și Națiunile Unite etc.

Cele două condamnări produc efecte dramatice (pp.109-139) este una din diviziunile cele mai impresionante, firește. Ea ne descoperă încă un personaj excepțional, datorit ideii și faptelor, cuceritor prin tot ce spune și face neobosit, în persoana soției eroului, citată mai sus, Paula, mama celor doi copii ai săi, Lia Maria și Radu. După experiențele sale lucide din primele zile ale noii orânduiri, Vasile Stoica, prins că intenționa să plece din țară, este condamnat „pentru îngroșarea rândurilor acelor dezertori de la construirea socialismului în țara noastră (...) acum când lupta de clasă se ascute și când dușmanii poporului trebuie loviți fără cruțare” (p.109). Condamnat la 3 ani în 1948, execută 7, deși apogeul goanei împotriva dușmanilor de clasă pare a fi fost în anii 1958-1959. (Unde eram și ce știam noi atunci, cei ce suntem acum la vârsta senectuții, atunci copii speriați, izolați și de părinți, ale căror convorbiri cu noi erau monosilabice, chiar mințiți...?) În acest capitol sunt și cele mai inteligente răspunsuri din anchete, cele mai scurte și dure replici, bine justificate, uneori mai mult sau mai puțin ironice, explicând în foarte puține sau mai multe cuvinte adevărul său despre singurii dușmani ai țării, imperialismul rus cu ale sale: „Menționez că scrieri cu conținut antisovietic am mai scris și cu mulți ani în urmă, astfel cum este fabula *Lupul și sobolul*, în care fac o serie de ironii la adresa sistemului economic comunist, instaurat în Uniunea Sovietică”. La el, Sobolul, care reușește să-l prindă pe Lup în noua sa construcție, ferită de grija zilei de mâine și de pericole, dar sub pământ, primește următorul răspuns de la Lup: „cel ce în viață întreagă s-a complăcut în întunericul galeriilor subterane n-are să înțeleagă niciodată ce înseamnă lumina soarelui revărsată peste întinderea câmpurilor înflorate!” (p. 129). Dar și explicații bine punctate când reproduce ce i-a scris poetului Mihai Beniuc: „am exprimat dezacordul față de poeziile prin care preamărește realizările și ideologia comunistă (...), cele cu conținut politic în general și-n special cu care preamărește, elogiază regimul comunist instaurat în statul sovietic, pe care eu l-am caracterizat în scrisoare ‚imperialism rus’ (...). Am scris de asemenea că mi-e teamă că (...) poporul român ar fi pus în imposibilitatea de a mai sta în contact cu așa-zisa civilizație occidentală”.

Suferințele familiei și neamurilor (pp.139-172), apoi *Scurta liberalizare dintre 1964 și 1977 și străduințele Paulei pentru reabilitarea lui Vasile Stoica* (pp. 172-189) sunt secțiuni ce întregesc acest tablou de final care a scos pe scenă noi generații Stoica, strălucite prin inteligență, moralitate și frumusețe, dar mai ales prin păstrarea nealterată a sufletului casei bătrânilor care, după plecarea lor de pe lumea asta, mai adăstau pe-aici de grija copiilor și a gospodăriei, fie și după ce casa a rămas „goală de ai lor”, la dispoziția unora și a altora. În *Sonetele și Poeziile arestate* (pp. 203-217) din timpul fascismului, la vremea cedării pământului românesc, și-a exprimat dezacordul (apoi și-a dat demisia din funcție) „cu politica antonesciană, iar cele

după 1945 exprimau nemulțumirea mea” față de „existența trupelor sovietice în țară, existente prin Tratatul de Pace”. Întrebat despre evenimente retrospective, mai spune și că sonetul „*Îmi pipăi vânățiile pe rând, scris tot în 1940*” exprima „ura împotriva poliției legionare, care mă arestase” (p. 134) Despre această informație profesorul Ioan Opreș își exprimă o anume surpriză. Versuri patriotice, religioase, sentimentale, livești apar și în cuprinsul altor relatări. Din stenograme am reținut și conversația următoare: „*Anchetatorul*: „Și după toate acestea mai ai tupeul să susții că nu te-ai dat la calomnii și injurii împotriva statului român și Uniunii Sovietice”? *Vasile Stoica*: „N-am calomniat regimul democrat popular instaurat în RPR și nici statul sovietic”. Dar oare putea să facă anchetatorul distincția dintre un *Stat* și un *Regim politic*?”

De fapt, *Cuprinsul* cărții este mai larg, începe cu *Nota autorului* și continuă cu „O justificare necesară”, „Părinții, fetele și feciorul familiei Stoica, Legături familiale” și se încheie cu *Anexe*. Acestea cuprind, pentru început, *copii*

după *Acte esențiale* din biografia eroului, de nivelul și din preocupările sale, *Liste de personalități, Scrisori* (toate de la p. 190 la p. 203), *Rezumat în limba engleză, Abrevieri* și o generoasă listă cu *Indici de nume*. Pentru noi, cea mai potrivită încheiere este cea care, din motive neîntâmplătoare, a fost aleasă și de autorul monografiei, dr. Ioan Opreș, pentru coperta 4 - aceste *Versuri de despărțire de lumea cărții sale* care-l dezvăluie fundamental pe eroul monografiei și-l dovedesc un adevărat oracol, vizionar al vremilor dramatice ce au urmat: “Visez o Românie luminoasă / Cum altă țară n-ar putea să fie (...) / Visez sosirea ta, Democrație/ Cuminte, creatoare, generoasă. / Eu știu că nu-i departe ceasul tău, / Dar nu cumva veni-va până atunci / În locul tău vreun monstru orb și rău, / Arzând recolta sfintei noastre munci, / Împrăștiind dezgust în jurul său / Și devorându-și propriii săi prunci”. Autorul volumului recenzat, domnul profesor Ioan Opreș, merită sincere mulțumiri ale celor ce, în fața acestui op, ne asumăm, cu conștiința curată, o nouă *emblemă națională în pușcărie*.

Note

1. Ioan Opreș, *Vasile Stoica. O emblemă națională în pușcărie* (Onești: Magic Print, 2021).
2. *Ibid.*, 135-136.
3. A mai publicat în *Gazeta de Transilvania, Tribuna, Românul, Luceașorul, Sămănătorul, Căsânzeana, Ramuri, Foaia interesantă, Drapelul și Lupta*, până la plecarea din Ardeal.
4. Ioan Opreș, „Un dispărut ilustru: Vasile Stoica”, *Baricada*, an II, nr. 39 (90), 24 septembrie (1991); 3; Ioan Opreș, *Vasile Stoica în serviciul României* (București: Oscar Print, 2008); Ioan Opreș, *Prezențe culturale românești în lume 1950-1970* (București: Oscar Print, 2013).

Bibliography:

- Opreș, Ioan. *Vasile Stoica. O emblemă națională în pușcărie* [Vasile Stoica: A National Emblem in Prison]. Onești: Magic Print, 2021.
- Opreș, Ioan. “Un dispărut ilustru: Vasile Stoica” [An Illustrious Missing One: Vasile Stoica]. *Baricada*, an II, no. 39 (90), 24 septembrie (1991).
- Opreș, Ioan. *Vasile Stoica în serviciul României* [Vasile Stoica in the Service of Romania]. Bucharest: Oscar Print, 2008.
- Opreș, Ioan. *Prezențe culturale românești în lume 1950-1970* [Romanian Cultural Presences in the World 1950-1970]. Bucharest: Oscar Print, 2013.